

ΣΥΝΟΡΑ Η ΤΕΧΝΗ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ

- Όμως, παιδιά, νομίζω πως η εργασία μας δεν έχει ολοκληρωθεί.
- Γιατί το λες αυτό Τζακ;
- Δεν μιλήσαμε καθόλου για την τέχνη και τον πολιτισμό της Ελλάδας.
- Έχεις δίκιο, αλλά που θα βρούμε πληροφορίες;
- Υπάρχει εδώ κοντά ένα εικαστικό εργαστήριο, όπου γίνονται εκθέσεις, σεμινάρια, μαθήματα. Ο υπεύθυνος είναι φίλος του πατέρα μου. Είναι ιστορικός της τέχνης και μπορεί να μας βοηθήσει.
- Ας μην χάνουμε, λοιπόν, καιρό. Πάμε!

Όταν μιλάμε για τέχνη δεν εννοούμε μόνο τη ζωγραφική, τη γλυπτική, τη λογοτεχνία ή τη μουσική. Τέχνη είναι και η αρχιτεκτονική και μάλιστα μία από τις «καλές τέχνες». Τον 19ο αιώνα, οι ευρωπαίοι αρχιτέκτονες είχαν στραφεί στα αρχαία πρότυπα της ρωμαϊκής και ελληνικής αρχιτεκτονικής. Τα γνώριζαν από ανασκαφές, μελέτες, δημοσιεύσεις, βιβλία και σχέδια για την Ελλάδα και τα μνημεία της. Κίονες και στοές ήταν το κοινό χαρακτηριστικό όλων των δημόσιων κτηρίων. Η Αθήνα έγινε το κέντρο για τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής. Τα πρώτα δημόσια κτήρια της πρωτεύουσας ήταν οικοδομήματα απλά, με αρμονικές αναλογίες, από πεντελικό μάρμαρο. Οι αρχιτέκτονες ήταν οι Δανοί Θεόφιλος και Χριστιάν Χάνσεν, ο Γάλλος Φρανσουά Μπουλανζέρ, αργότερα ο μηχανικός Ευγένιος Τρούπε και άλλοι.

- Δείτε αυτήν τη φωτογραφία.
- Εντυπωσιακά είναι τα κτήρια!
- Θυμίζουν Αρχαία Ελλάδα αν και φτιάχτηκαν από ξένο αρχιτέκτονα.
- Μπορείτε να τα επισκεφτείτε σήμερα. Παραμένουν ακριβώς τα ίδια.

Η «Αθηναϊκή Τριλογία».
Στο μέσο το Πανεπιστήμιο (1839),
δεξιά η Ακαδημία (1859 – 1887),
και αριστερά η Εθνική Βιβλιοθήκη (1887 – 1902).
Έργα των αδελφών Χάνσεν.

Ιλίου Μέλαθρον (1878-1879). Έργο του Ε. Τσίλερ.

- Πραγματικά είναι έργα τέχνης όλ' αυτά τα κτήρια.
- Παιδιά! Από τις φωτογραφίες μπορείτε να ανακαλύψετε, ποια στοιχεία των κτηρίων θυμίζουν ελληνική αρχαιότητα. Φανταστείτε το εσωτερικό τους. Πώς είναι οι χώροι τους, τα έπιπλά τους, πώς ζούσαν οι άνθρωποι εκεί;
- Όμως, δεν ήταν μόνο η αρχιτεκτονική που προόδευε εκείνη την εποχή. Προόδευσε και η ζωγραφική.
- Είχαν ενδιαφέρον στην Ελλάδα τότε για τη ζωγραφική, αφού μόλις είχαν φύγει οι Τούρκοι;
- Στην Ελλάδα, ακριβώς όχι. Οι συνθήκες ήταν ακατάλληλες. Υπήρχαν όμως ταλαντούχοι Έλληνες που έστρεψαν το ενδιαφέρον τους στο εξωτερικό.
- Και πώς τα πήγαν εκεί;
- Περίφημα! Κι όταν οι συνθήκες το επέτρεψαν πολλοί απ' αυτούς γύρισαν πίσω και συνέχισαν το έργο τους.
- Υπάρχουν κάτι λευκώματα εδώ. Λέτε να το ψάξουμε το θέμα;
- Και δεν το ψάχνουμε! Θα έχει ενδιαφέρον.

Μετά τα μέσα του 19ου αιώνα εμφανίστηκε στην ελληνική αρχιτεκτονική ο Γερμανός αρχιτέκτονας Ερνέστο Τσίλερ. Ο Ε. Τσίλερ κατόρθωσε να δώσει στα κτήριά του κλασικές αναλογίες. Στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, εμφανίζεται ένα νέο οικοδομικό υλικό το τσιμέντο. Αυτό έδωσε στην αρχιτεκτονική καινούριες δυνατότητες, για την αναζήτηση νέων μορφών.

Δημαρχείο της Ερμούπολης Σύρου (1876-1891). Έργο του Ε. Τσίλερ.

Νικηφόρος Λύτρας. «Η Αντιγόνη εμπρός στον νεκρό Πολυνείκη».

- Για δείτε, παιδιά, την Αντιγόνη του Λύτρα. Ποια ήταν άραγε τα συναισθήματά της; Ποιο στοιχείο του πίνακα του Βολανάκη νομίζετε ότι αποδίδεται με μεγαλύτερο ρεαλισμό;

Νικόλαος Γύζης. «Τα αρραβωνιάσματα των παιδιών».

Πολλοί Έλληνες ζωγράφοι εργάζονταν στο εξωτερικό. Ο Νικηφόρος Λύτρας ήταν ο ζωγράφος, που κυριάρχησε στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, στην Ελλάδα. Το 1860 γράφτηκε στην Ακαδημία του Μονάχου, με υποτροφία του ελληνικού δημοσίου. Ο Κωνσταντίνος Βολανάκης σπούδασε κι αυτός στο Μόναχο. Ταξίδεψε στο Παρίσι, στη Βιέννη, στο Λονδίνο και αλλού.

Κωνσταντίνος Βολανάκης. Λεπτομέρεια από την «Αφιξη της πριγκίπισσας Σοφίας».

Άλλος ζωγράφος, της ίδιας εποχής, ήταν ο Νικόλαος Γύζης. Το 1877, πήρε χρυσό μετάλλιο στο Βερολίνο για «Τα αρραβωνιάσματα των παιδιών». Η τέχνη του είναι περισσότερο δυτική παρά ελληνική.

- Α! Για κοιτάξτε, παιδιά! Σας έχω εδώ και ένα γράμμα του Νικόλαου Γύζη. Τι λέτε να το διαβάσουμε, να δούμε τι σκεφτόταν;

Ο Νικόλαος Γύζης γνώρισε δόξες στο Μόναχο από καλλιτέχνες και φίλους. Έξι μήνες πριν πεθάνει έγραψε σ' ένα ανέκδοτο γράμμα του στον αγαπητό του φίλο Νικηφόρο Λύτρα.

... Το έργο μου «Η Αποθέωσις της Βαυαρίας» κατέχει στην έκθεση του Glasraast την τιμητικωτέραν* θέσιν, και ακούω τοιούτους επαίνους από καλλιτέχνες που ενδρέπομαι*. Και οι κριτικοί με επαιούνε, αλλά δεν θέλουν, Λύτρα μου, να γράψουν εκείνο το οποίο μου πρέπει. Έως τώρα δεν ήθελαν να με καταλάβουν. Τώρα με καταλαμβάνουν αλλά δεν το λένε, μου το λένε μόνο οι έξωκοι καλλιτέχναι, μου το λέγει η νεότης των καλλιτεχνών, και τούτο μου αρκεί. Δεν υπερηφανεύομαι διόλου δια τούτο, γνωρίζω το ηξεύρουν* και οι άλλοι, αλλά γνωρίζω και το ατελεύτητον* της Τέχνης.

-Αλήθεια, παιδιά, ποια συναισθήματα διακρίνετε στα λόγια του καλλιτέχνη;

*τιμητικωτέραν=την πιο τιμητική.
*ενδρέπομαι=ντρέπομαι.
*ηξεύρουν=το γνωρίζουν.
*ατελεύτητον=αυτό που δεν τελειώνει.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΔ', σ. 428, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1978.

Ένας άλλος ζωγράφος ήταν ο Κωνσταντίνος Παρθένης. Το 1897 σπούδασε στη Βιέννη. Στις αρχές του 20ού αιώνα έζησε στο Παρίσι. Στα ταξίδια του στο Παρίσι και αλλού προβληματίστηκε για το πώς οι προοδευτικές τεχνοτροπίες θα μπορούσαν να συνδεθούν με μια ελληνική έκφραση.

Κωνσταντίνος Παρθένης. «Τοπία».

-Αργότερα, όμως, οι συνθήκες άλλαξαν στην Ελλάδα;
- Μετά την απελευθέρωση από τους Γερμανούς και, ειδικά, μετά το τέλος του Εμφύλιου Πολέμου. Ακούστε!

Οι Έλληνες καλλιτέχνες είχαν δείξει ότι είχαν ταλέντο. Όλοι έπαιρναν υποτροφίες για το εξωτερικό. Εκεί οι δάσκαλοι τους εκτιμούσαν και τους ενθάρρυναν. Η προσπάθειά τους να εργαστούν, όπως οι ξένοι δάσκαλοί τους, στις Ακαδημίες και να μεταφέρουν στον τόπο τους τις τεχνοτροπίες, που μάθαιναν έξω, ήταν κάτι φυσικό.

- Από το 1950 και μετά, οι συνθήκες έγιναν πιο εύκολες.

Το 1945 αναχώρησε από τον Πειραιά το περίφημο πλοίο ΜΑΤΑΡΟΑ, που έστειλε η γαλλική κυβέρνηση με πρωτοβουλία του Μερλιέ για να παραλάβει τους 150 νεαρούς Έλληνες καλλιτέχνες ή επιστήμονες, τους λεγόμενους «αργοναύτες». Το πλοίο τους οδήγησε μακριά από την εμφύλια σφαγή.

-Οι Έλληνες ζωγράφοι έπαιρναν τα θέματά τους από την καθημερινή ζωή. Σχολίαζαν τα προβλήματα της κοινωνίας.

-Μα αυτό δεν έκαναν και οι ξένοι καλλιτέχνες;

-Ναι, ό,τι γινόταν έξω, μεταφερόταν γρήγορα στην Ελλάδα.

-Η τέχνη δηλαδή άρχισε να ταξιδεύει;

-Κάπως έτσι. Για την ακρίβεια οι καλλιτέχνες ταξίδευαν και μαζί τους και η τέχνη τους.

Στην Μπιενάλε της Βενετίας το 1950, εμφανίστηκαν οι Γιώργος Μπουζιάνης, Νίκος Χατζηκυριάκος Γκίκας, Θανάσης Απάρτης, Αναστάσιος Τάσος κ.ά. Την ίδια χρονιά σε αφιέρωμα στο Λονδίνο για την ελληνική τέχνη παρουσιάστηκαν έργα του Σπύρου Παπαλουκά, του Φώτη Κόντογλου και του Ν. Χ. Γκίκα.

Νίκος Χατζηκυριάκος Γκίκας. «Νεκρή φύση»
(Περικεφαλαία και δόρυ).

Σπύρος Παπαλουκάς. «Το παιδί με τις τράντες».

Γιώργος Μπουζιάνης. «Φιγούρα».

Γιάννης Τσαρούχης, Λεπτομέρεια από τον πίνακα «Οι τέσσερις εποχές».

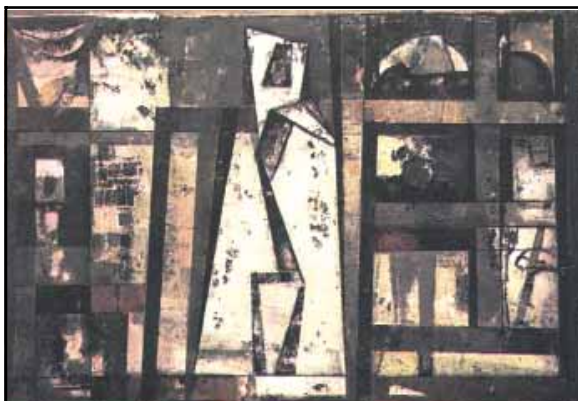

Γιάννης Μόραλης, «Επιτύμβιο».

- Αυτή η καινούργια τεχνοτροπία έχει ενδιαφέρον. Τι λέτε κι εσείς παιδιά;
- Ποιος μπορεί, αλήθεια, να περιγράψει, τι δείχνουν οι δυο παραπάνω πίνακες του Γιάννη Γαίτη και του Γιάννη Σπυρόπουλου;

Από το 1955 έως το 1967 άνοιξαν νέες γκαλερί και αυξήθηκαν οι ανταλλαγές. Αυτή την περίοδο εμφανίστηκαν ο Τάκις, ο Γιάννης Κουνέλλης, ο Γεράσιμος Σκλάβος, ο Νίκος Κεσσανλής, η Χρύσα Ρωμανού κ.ά. Οι καλλιτέχνες αυτοί, παράλληλα με τους Έλληνες της Διασποράς, διακρίθηκαν στο εξωτερικό. Το 1960 στην Μπιενάλε της Βενετίας, ο Γιάννης Σπυρόπουλος κέρδισε το βραβείο της UNESCO. Ήδη το 1958 ο Γιάννης Τσαρούχης με το Γιάννη Μόραλη είχαν πάρει μέρος στη Μπιενάλε της Βενετίας με έργα αφηρημένης ζωγραφικής. Το 1960, ο Τάκις παρουσίασε την ιστορική έκθεση του L' Impossible (το αδύνατο) στο Παρίσι. Το 1960 αρχίζει η συνεργασία του Τάκι με τον Αλέξανδρο Ιόλα. Παρουσίασε έργα του στη Νέα Υόρκη. Το 1985 τιμήθηκε με το Α΄ βραβείο της Μπιενάλε Παρισίων και το 1988, με το Εθνικό Βραβείο Γλυπτικής Γαλλίας.

Γιάννης Σπυρόπουλος, «Ελαιογραφία».

Γιάννης Γαίτης, «Φηρά Σαντορίνης».

-Σας είπα ότι η τέχνη έγινε αφηρημένη;
 -Τι θα πει αυτό;
 -Η πραγματικότητα δεν απεικονίζεται, όπως είναι. Ο καλλιτέχνης παρουσιάζει την πραγματικότητα, όπως τη φαντάζεται επηρεασμένος από τα συναισθήματά του.
 -Κατάλαβα! Να βλέπεις τον πίνακα και να μην καταλαβαίνεις τι είναι.
 -Δεν είναι ακριβώς έτσι, αν και έχεις κάποιο δίκιο.

Τη δεκαετία του 1960 άρχισε να κυριαρχεί η αφηρημένη τέχνη στην Ελλάδα. Το έργο τέχνης ήταν, όπως το επιθυμούσε ο δημιουργός του. Δεν ήταν πια περιορισμένο στο πλαίσιο της παράδοσης.

Νίκος Κεσσανλής, «Σύνθεση».

Παναγιώτης Τέπεσης, «Καθισμένη φιγούρα».

Τάκις, «Telelumiere 4».

-Κάπως περίεργα φαίνονται αυτά τα έργα.
 -Έχετε δίκιο αλλά ο καθένας έχει τη δική του άποψη για την τέχνη.
 -Τώρα καθώς τα παρατηρείτε, τι υλικά φαίνεται να χρησιμοποιήσαν οι καλλιτέχνες γι' αυτά τα έργα;

Κατά την περίοδο της Δικτατορίας, οι Έλληνες καλλιτέχνες συνέχισαν να δουλεύουν στο εξωτερικό. Το 1968 στην Μπιενάλε της Βενετίας πηγαίνουν οι Χρήστος Λεφάκης, Αχιλλέας Απέργης και Κώστας Γραμματόπουλος. Τότε περιόδευε στη Δυτική Γερμανία η έκθεση Griechenland Avantgarde (Ελλάδα Πρωτοπορία) με τους Βαλέριο Καλούτση, Δανιήλ Δανιήλ, Ν. Κεσσανλή κ.ά. Το 1970 πήγαν στην Μπιενάλε της Βενετίας οι Γιώργος Ιωάννου, Ελένη Ζέβρα, Γιάννης Παρμακέλης και Γιάννης Παπαδάκης. Το 1971 ο Αλέξης Ακριθάκης παρουσίασε έργα του στη γκαλερί «Ιόλας» της Γενεύης. Το 1972 στάλθηκαν στην Μπιενάλε της Βενετίας οι Αλέκος Φασσιανός, Δημήτρης Μυταράς, Θύμιος Πανουργιάς και Μανώλης Πηλαδάκης.

Το 1982 η Ελλάδα ήταν η τιμώμενη χώρα στα Ευροραλία (Ευρωπαϊα) των Βρυξελλών. Πήραν μέρος 80 καλλιτέχνες. Το 1988 εκπροσώπησαν την Ελλάδα στην Μπιενάλε της Βενετίας οι Ν. Κεσσανλής και Βλάσης Κανιάρης. Το 1990 πήραν μέρος οι γλύπτες Γιώργος Λάμπας και Γιάννης Μπουτέας, το 1993, ο Γιώργος Ζογγολόπουλος και το 1995, ο Τάκης. Το 1999 κατά την τελευταία Μπιενάλε του αιώνα ο Αλέξανδρος Ψυχούλης πήρε ένα καινούριο βραβείο, το Venese. Ο νέος αιώνας ξεκίνησε με πολύ καλές προοπτικές για τη ντόπια έκφραση και τις διεθνείς φιλοδοξίες.

Γιώργος Ζογγολόπουλος.
Γλυπτική σύνθεση.

Χρύσα Ρωμανού.
«Κλυταιμνήστρα».

Αλέξης Ακριθάκης.
«Μορφή».

Δημήτρης Μυταράς.
«Γέγκυ».

-Μια και μιλάμε για γλύπτες θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε και τον Γιαννούλη Χαλεπά. Το πιο διάσημο γλυπτό του είναι η *Κοιμωμένη*, που βρίσκεται σε τάφο στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών. Όμως, έχει φτιάξει και πολλά άλλα έργα, με τα οποία πέτυχε πολλές διακρίσεις.

-Μπορείτε, παιδιά, να αναζητήσετε σε βιβλία φωτογραφίες των έργων του για να το διαπιστώσετε.

-Μην νομίζετε όμως ότι τότε είχαμε μόνο ζωγράφους και γλύπτες.
-Αλλά και τι άλλο;
-Θέλω να πω ότι η ζωγραφική δεν ήταν η μόνη τέχνη που αναπτύχθηκε τότε. Την ίδια περίπου περίοδο, αναπτύσσεται και η λογοτεχνία, η ποίηση και η πεζογραφία. Εμφανίζονται λογοτέχνες, που γίνονται πολύ γρήγορα γνωστοί.
-Για πείτε μας κάποιους.

-Ένας πολύ σημαντικός ποιητής ήταν ο Κωνσταντίνος Καβάφης.
-Θα θέλαμε να μάθουμε κάποια πράγματα γι' αυτόν.
-Σ' αυτό εδώ το βιβλίο θα βρούμε πληροφορίες.

Ο Κωνσταντίνος Καβάφης γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια, το 1863. Ήταν ένας από τους μεγαλύτερους Έλληνες ποιητές. Αρχισε να γράφει ποιήματα σε ηλικία 21 ετών. Δημοσίευε τα ποιήματά του σε περιοδικά. Τα περισσότερα μεταφράστηκαν σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές γλώσσες. Μερικά απ' αυτά είναι: «Η πόλις», «Θερμοπίλες», «Κεριά», «Τείχη», «Όσο μπορείς», «Το πρώτο σκαλί», «Ιθάκη» κ. ά. Η ποίηση του Καβάφη έχει ξεπεράσει εδώ και χρόνια τα ελληνικά σύνορα. Έγινε γνωστή σε όλον τον κόσμο.

Αφιέρωμα του περιοδικού "La Semaine Egyptienne" στον Καβάφη 1-7-1933.

Γιαννούλης Χαλεπάς. «Κοιμωμένη».

Ο Γιαννούλης Χαλεπάς γεννήθηκε το 1851. Προερχόταν από οικογένεια μαρμαρογλυπτών. Σπούδασε την τέχνη του στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Έργα του, για τα οποία βραβεύτηκε, ήταν «Το παραμύθι της Πεντάμορφης» και «Ο Σάτυρος που παίζει με τον Έρωτα». Δυστυχώς, όμως, η καλλιτεχνική του πορεία ήταν σύντομη γιατί έπαθε νευρικό κλονισμό και κλείστηκε σε ψυχιατρείο. Όταν βγήκε, άρχισε να ασχολείται ξανά με τη γλυπτική, αλλά με πρωτόγονα μέσα και σ' ένα εχθρικό περιβάλλον, που τον θεωρούσε πια τρελό.

Θαυμαστές, όμως, αντέγραψαν τα έργα του σε γύψο για να τα διασώσουν. Τα παρουσίαζαν σε εκθέσεις, όπου βραβεύονταν. Σώθηκαν περίπου 150 έργα του. Σε όλα μπορεί κανείς να θαυμάσει την εκφραστικότητα των προσώπων και των σωμάτων.

Ας διαβάσουμε κι αυτό το ποίημά του για να καταλάβουμε πώς έγραφε.

Στα 200 π.Χ.

«Αλέξανδρος Φιλίππου και οι Έλληνες πλιν Λακεδαιμονίων»

Μπορούμε κάλλιστα να φαντασθούμε
πως θ' αδιαφόρησαν παντάπασι στην Σπάρτη
για την επιγραφήν αυτή. «Πλιν Λακεδαιμονίων»,
μα φυσικά. Δεν ήσαν οι Σπαρτιάται
για να τους οδηγούν και για να τους προστάζουν
σαν πολυτίμους υπηρέτας. Άλλωστε
μια πανελλήνια εκστρατεία χωρίς
Σπαρτιάτη βασιλέα γι' αρχηγό
Δεν θα τους φαίνονταν πολλής περιωπής.
Α βεβαιότατα «πλιν Λακεδαιμονίων».

Είναι κι αυτή μια στάσις. Νοιώθεται.

Έτσι, πλιν Λακεδαιμονίων στον Γρανικό·
Και στην Ισό μετά· και στην τελειωτική
την μάχη, όπου εσαρώθη ο φοβερός στρατός
που στ' Άρβηλα συγκέντρωσαν οι Πέρσαι:
που απ' τα' Άρβηλα ξεκίνησε για νίκη, κ' εσαρώθη.

Κι απ' την θαυμασία πανελλήνιαν εκστρατεία,
την νικηφόρα, την περίλαμπρη,
την περιλάλητη, την δοξασιμένη
ως άλλη δεν δοξάσθηκε καμιά,
την απάραμιλλη: βγήκαμ' εμείς·
ελληνικός καινούριος κόσμος, μέγας.

Εμείς· οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς,
οι Σελευκείς, κ' οι πολυάριθμοι
επίλοιποι Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας,
κ' οι εν Μηδία, κι οι εν Περσίδι, κι όσοι άλλοι.
Με τες εκτεταμένες επικράτειες,
Με την ποικίλη δράσι των στοχαστικών προσαρμογών.
Και την Κοινήν Ελληνικήν Λαλιά
ως μέσα στην Βακτριανή την πήγαμεν, ως τους Ινδούς.

Για Λακεδαιμονίους να μιλούμε τώρα!

Κωνσταντίνος Π. Καβάφης, *Ποιήματα*, 1863-1933, Ίκαρος, Αθήνα 1980.

-Ας προχωρήσουμε παρακάτω.
Τώρα θα σας μιλήσω και για κάποιον άλλον, εξίσου σπουδαίο.
-Ποιος είναι αυτός;
-Ο Νίκος Καζαντζάκης. Τον έχετε ακούσει; Δείτε τη φωτογραφία του.

Ο Νίκος Καζαντζάκης.

Ήταν ένας μεγάλος ποιητής και πεζογράφος, γνωστός σε όλο τον κόσμο. Είναι ο μοναδικός Έλληνας συγγραφέας που μεταφράστηκε σε πάνω από σαράντα ξένες γλώσσες. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης το 1883. Μας άφησε δώδεκα τραγωδίες, έξι ταξιδιωτικά βιβλία, επτά μυθιστορήματα, το μεγαλύτερο επικό ποίημα, την «Οδύσσεια», μεταφράσεις του Ομήρου, του Δάντη, του Γκαίτε, του Σαίξπηρ, του Νίτσε και αναρίθμητα άρθρα και μελέτες σε περιοδικά και εφημερίδες. Πάνω στον τάφο του στο Ηράκλειο διαβάζουμε τον πιο απλό επιτάφιο που έγραψε ο ίδιος: «Δεν ελπίζω τίποτα. Δεν φοβούμαι τίποτα. Είμαι ελεύθερος».

-Είναι λίγο δύσκολο να καταλάβει κάποιος τι ήθελε να πει.
-Ναι. Δεν σας είπα ότι ήταν και φιλόσοφος. Μπορούμε πάντως να προσπαθήσουμε να τον καλάβουμε. Ένα από τα έργα του Καζαντζάκη, που αξίζει να διαβάσετε, παιδιά, είναι ο *Καπετάν Μιχάλης*.

-Και τώρα θα γνωρίσετε άλλον έναν ποιητή που έκανε το όνομα της Ελλάδας να ακουστεί στο εξωτερικό, πριν από πολλά χρόνια.
-Με ποιο τρόπο;
-Μ' ένα βραβείο που πήρε. Πρόκειται για το Γιώργο Σεφέρη.

Ο Γιώργος Σεφέρης ήταν ο πρώτος Έλληνας ποιητής που βραβεύτηκε με το Νόμπελ Λογοτεχνίας, το 1963. Το «Σεφέρης» ήταν φιλολογικό ψευδώνυμο του Γιώργου Σεφεριάδη. Γεννήθηκε το 1900 στη Σμύρνη. Έλληνας της Διασποράς, διπλωμάτης και ποιητής. Σπούδασε νομικά στην Αθήνα και στη Γαλλία και ξεκίνησε την καριέρα του ως διπλωμάτης. Το 1931, έκανε τα πρώτα του βήματα στην ποίηση. Δημοσίευσε την ποιητική συλλογή «Στροφή». Ακολούθησαν το «Μυθιστόρημα», το «Ημερολόγιο Καταστρώματος» και η «Κίχλη». Ο Γιώργος Σεφέρης επηρεάστηκε από τη Γαλλική ποίηση και ανανέωσε την ελληνική ποίηση. Μετέφρασε αρκετούς ξένους ποιητές. Επίσης, έγραψε μυθιστορήματα και δοκίμια. Ο Σεφέρης είναι μια μορφή με διεθνή ακτινοβολία. Πέθανε στην Αθήνα το 1971, στη διάρκεια της Δικτατορίας. Η κηδεία του απέκτησε χαρακτήρα αντιδικτατορικής εκδήλωσης.

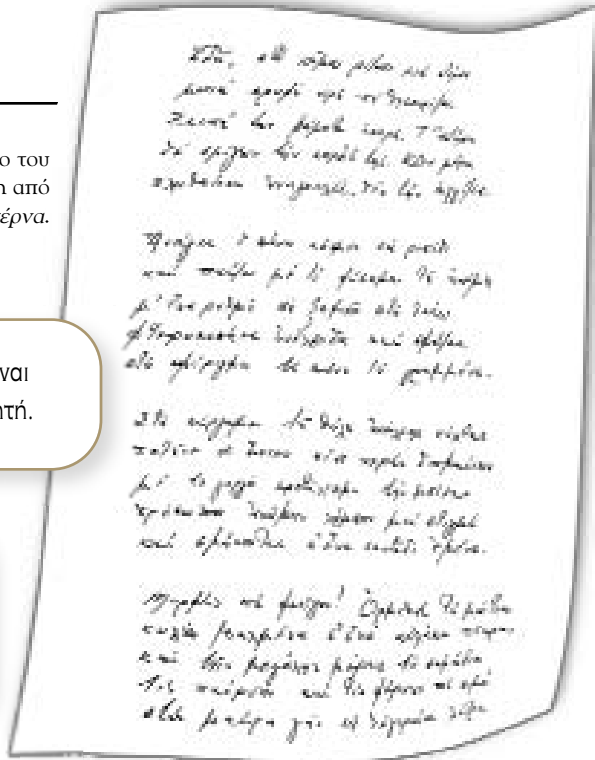
Γιώργος Σεφέρης.

Χειρόγραφο του
Γιώργου Σεφέρη από
τη Στέρνα.

-Δείτε αυτό το ποίημα, που είναι
γραμμένο με το χέρι του ποιητή.

-Σας προτείνω να βρείτε το CD *The Best of
Mikis Theodorakis* και να ακούσετε
μελοποιημένο το ποίημα του Γιώργου
Σεφέρη *Η Άρνηση*.

-Ας δούμε τώρα και τον άλλο Έλληνα Νομπελίστα.
-Ποιος είναι αυτός;
-Μα ο Οδυσσέας Ελύτης.

Ο Οδυσσέας Ελύτης.

Ο Οδυσσέας Ελύτης ήταν ο δεύτερος Έλληνας ποιητής που πήρε το Νόμπελ Λογοτεχνίας, το 1979. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης το 1911. Σε ηλικία 13 ετών άρχισε να δημοσιεύει ποιήματα του στη «Διάπλαση των Παίδων». Τις καλοκαιρινές του διακοπές τις περνούσε στα νησιά του Αιγαίου. Αυτή θα είναι η πρώτη του επαφή με τη θάλασσα, η οποία αργότερα έπαιξε σημαντικό ρόλο στο έργο του. Ξεκίνησε σπουδές στη Νομική τις οποίες όμως δεν ολοκλήρωσε. Το «Ελύτης» ήταν το ψευδώνυμό του. Το επίθετο του ήταν Αλεπουδέλης. Το 1950 στη Γαλλία άρχισε να γράφει το «Άξιον Εστί». Το ολοκλήρωσε και το δημοσίευσε, δέκα χρόνια αργότερα, το 1960. Την ίδια χρονιά, κέρδισε το Α' Κρατικό Βραβείο Ποίησης. Το 1964, το «Άξιον Εστί» παρουσιάστηκε μελοποιημένο από τη Μίκη Θεοδωράκη στο κινηματοθέατρο ΡΕΞ. Έργα του είναι ο «Ήλιος ο Ηλιάτορας», «Τα ρω του έρωτα», «Το μονόγραμμα» και το «Φωτόδεντρο».

-Το παρακάτω απόσπασμα από το *Αξιον Εστί* πάντως, είναι από τα καλύτερά του.

-Πραγματικά είναι πολύ ωραίο.
- Μπορείτε να βρείτε το CD και ν' ακούσετε μελοποιημένο ολόκληρο το ποίημα.

Από το «Αξιον Εστί»

Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική·
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου...

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου...

Εκεί σπάροι και πέρκες
ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες

με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων

όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη...

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα μαύρη ρίγη...

Εκεί ρόδια, κυδώνια
θεοί μελαχρινοί, θείοι κ' εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια.
Και πνοές από τη ρεμματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο

σπάρτο και πιπερόριζο

με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων

ψαλμωδιές γλυκιές με τα πρώτα – πρώτα Δόξα Σοι

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα – πρώτα Δόξα Σοι!..

Εκεί δάφνες και θάγια
θυμιατό και λιβάνισμα

τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια

στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα,

κνίσες τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη

με τα πρώτα σμπάρα των Ελλήνων!
Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!..

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!

Οδυσσεάς Ελύτης, *Αξιον Εστί*, σ. 28, Ίκαρος, Αθήνα 1959.

-Μια και φτάσαμε ως εδώ, ας πούμε και κάτι για ένα ποιητή, που γράφει λίγο διαφορετικά από τους υπόλοιπους.
-Για ποιον;
-Ας διαβάσουμε πρώτα αυτό το ποίημα.

Γιάννης Ρίτσος.

Ειρήνη

στον Κώστα Βάρναλη

...Ο πατέρας που γυρνάει τ' απόβραδο μ' ένα φαρδύ χαμόγελο στα μάτια
μ' ένα ζεμπίλι στα χέρια του γεμάτο φρούτα
κ' οι σταγόνες του ιδρώτα στο μέτωπό του
είναι όπως οι σταγόνες του σταμνιού που παγώνει το νερό στο παράθυρο,
είναι η ειρήνη.

'Όταν οι ουλές απ' τις λαβωματιές κλείνουν στο πρόσωπο του κόσμου
και μες στους λάκκους πούσκαψαν οι οβίδες φυτεύουμε δέντρα
και στις καρδιές πούκαψε η πυρκαϊά δένει τα πρώτα της
μπουμπούκια η ελπίδα
κ' οι νεκροί μπορούν να γείρουν στο πλευρό τους και να κοιμηθούν δίχως
παράπονο
ξέροντας πως δεν πήγε το αίμα τους του κάκου,
είναι η ειρήνη...

(απόσπασμα)

Γιάννης Ρίτσος, *Ποιήματα*, τ. 2ος, σ. 173, Κέδρος,
Αθήνα 1979-1980.

-Φαντάζομαι ότι μπορείτε να βρείτε αρκετές διαφορές από το προηγούμενο ποίημα του Ελύτη.
-Είναι βέβαια και πιο κατανοητό.
-Ας μάθουμε, λοιπόν, κάποια πράγματα και για τον δημιουργό του.

Ο Γιάννης Ρίτσος γεννήθηκε στη Μονεμβασιά, το 1909. Έχει τιμηθεί με το Κρατικό Βραβείο Ποίησης, αλλά και το βραβείο Λένιν για την ειρήνη. Κέρδισε πολλά διεθνή βραβεία. Εκτός από τις πολλές διακρίσεις, ο Γιάννης Ρίτσος έχει και ένα πλούσιο συγγραφικό έργο. «Το τραγούδι της αδερφής μου», «Ο Επιτάφιος», «Αποχαιρετισμός», «Ανυπότακτη Πολιτεία», «Η σονάτα του Σεληνόφωτος», «Η Ρωμιούσνη» είναι μερικά από τα έργα του. Πέθανε το 1990.

-Αξιζει να ακούσετε μελοποιημένα ποιήματα από τις συλλογές: *Μικρές Κυκλάδες* του Οδυσσέα Ελύτη και *18 Λιανοτραγουδα της πικρής πατρίδας* του Γιάννη Ρίτσου, σε μουσική Μίκη Θεοδωράκη.